

AZƏRBAYCANDA HÜQUQİ DÖVLƏT VƏ VƏTƏNDAŞ CƏMIYYƏTİNİN FORMALAŞMASI VƏ İNKİŞAFINDA YAP-ın ROLU

Yeni təsis olunmuş partiyanın YAP adlandırılması da müəyyən müzakirələrin nəticəsi idi. Partiyayı yaradanların dediklərinə görə Heydər Əliyevin yeni yaranacaq partiya rəhbərlik etməyə razılığı alındıqdan sonra ziyalılar müxtəlif ad variantlarını təklif etmişdilər. Müəyyən müzakirələrdən sonra peşəkar junalist Sirus Təbrizlinin təklif etdiyi "Yeni Azərbaycan Partiyası" adı məqbul hesab edilmişdir. Sonralar Heydər Əliyev partiyanın YAP adlandırılması barəsində belə deyirdi: "Partiyanın adı "Yeni Azərbaycan Partiyası"dır. Bu təbiidir və zamanın tələbindən irəli gəlir. Azərbaycan yeni müstəqil dövlətdir. Bu mənada partiyamız da yenidir. O, hamının partiyasıdır. Nizamnamə və Proqramımız ən demokratik prinsipləri güdür".

Heydər Əliyev partiyanın Proqram və Nizamnaməsinin işlənilib hazırlanmasına çox ciddi əhəmiyyət verirdi: "Naxçıvana ardi-arası kəsilmədən gələn məktublar ele bir şəraitə gətirib çıxardı ki, mən Yeni Azərbaycan Partiyasının yaranmasına razılıq verdim. Bundan sonra hazırlıq işləri getdi. Yeni Azərbaycan Partiyasının rəhbər orqanlarının indi burada olan üzvlərindən, bizim həmfikirliyimiz və dostlarımızdan xahiş etdim ki, proqram, nizamnamə hazırlayıb gətirsinlər. Bir neçə layihə hazırlandı, onları gətirdilər.

Lakin indi mən deməliyəm ki, Yeni Azərbaycan Partiyasının Proqramının da, Nizamnaməsinin də yazılması və hazırlanması işləri ilə şəxsən mən özüm bilavasitə məşğul oldum. Mən o vaxta qədər də belə bir partiyanın yaranmasının zəruriliyini qəbul edirdim. Amma özümün bu partiyada iştirakıma razı olduğum halda mən onun hansı əsaslarla yaradılması üçün bildiyim fikirlərimi söylədim. Ona görə də partiyanın həm Proqramının, həm də Nizamnaməsinin yazılması ilə özüm məşğul oldum. Siz Proqram və Nizamnamə ilə də yaxşı tanışsınız, bilirsiniz ki, o, Proqram və Nizamnamə Azərbaycan da müstəqil, demokratik, hüquqi bir dövlət yaradılması barədə sənədlərdir". İşlənilib hazırlanması Heydər Əliyevə məxsus olan və 1992-ci il noyabrın 21-də keçirilən təsis konfransında qəbul

olundu? Proqramda partiyanın əsas məqsədləri göstərilirdi: "Yeni Azərbaycan Partiyası dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi, ərəzi bütövlüyü sivilizasiyalı hüquqi demokratik dövlətin yaradılması, möhkəm əmin-amanlıq və ictimai həmrəylik, sabit və sosial istiqamətli iqtisadiyyat yaratmaq, irqindən, milliyətindən, dinindən və dilindən asılı olmayaraq şəxsiyyətin hüquq və azadlıqlarının hərtərəfli inkişafı və etibarlı, müdafiəsini təmin etmək məqsədilə geniş demokratik islahatların həyata keçirilməsi uğrunda çıxış edən parlament tipli siyasi partiyadır".

Həyat göstərdi ki, bu bəyanat digər siyasi partiyalarda olduğu kimi kağız üzərində qalmadı və Heydər Əliyev siyasi hakimiyyətə gəldikdən sonra orada göstərilən məsələlər ictimai praktikada səmərəli şəkildə realizə olunmağa başladı. Məhz bu nailiyyətlərin nəticəsində YAP Sədri və Prezident Ulu Öndər Heydər Əliyev müxtəlif tarixi dövrlərdə sonralar deyirdi: "1994-cü il. Bu partiya Azərbaycan cəmiyyətinin demokratik cəmiyyət, insan hüquqlarının bərqərar olduğu bir cəmiyyət, mətbuat azadlığı, söz azadlığı olan bir cəmiyyət kimi təşəkkül tapması istiqamətində fəaliyyət göstərən bir partiya-dır".

Ulu Önjər Heydər Əliyev YAP-ın I qurultayında bildirdi: "1995-ci ildə biz iqtisadiyyatdakı tənəzzülün qarşısını aldıq. Ondan sonrakı illər - 1996, 1997, 1998, 1999-cu illər Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişaf dövrüdür.

Yeni bu işlər paralel getməli idi. Biz bir tərəfdən qanun-qayda yaratmaq, daxili vəziyyəti sabitləşdirməli idik. Müstəqil, demokratik dövlət kimi Azərbaycanın təsisatlarını yaratmalı idik. Eyni zamanda, Azərbaycanda iqtisadiyyatın bu ağır dövründə müsbət dəyişikliklər edilməsinə nail olmalı və bir çox başqa işlər görməli idik. Biz bunların hamısını görə bildik. 1995-ci ildə ilk Konstitusiyamızın qəbul edilməsi, ilk dəfə demokratik şəraitdə olan qanunvericilik orqanının seçilməsi Azərbaycanın gələcək həyatı üçün ən böyük əsaslardan oldu.

Ondan sonrakı dövr Azərbaycanda qanunçuluğun, demokratiyanın, iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi və bunların hamısının nəticəsində Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyətin ilibə sabitləşməsi dövrüdür. Bunlar indiki günün reallığıdır".

YAP ikinci əsas prinsipi kimi "xalqımızın milli, mədəni, mənəvi irsinə, maarifçiliyinə, ağıllı varisiyyə əsaslanan ümumbəşəri dəyərlər təməlinə yaradıcı təkamül

yolunu inkişaf etdirməyi" götürdü. Bütün üçünə YAP tərəfdarları "cəmiyyətimizin yeniləşməsi naminə Azərbaycan vətəndaşlarının qarşısında duran ali məqsəd sağlam qüvvələri birləşdirməyi, mənasız qarşıdurmaları dayandırmalı, öz dövlətinin rifahı üçün korporativ mənafeləri qurban verməyi" təklif edirdilər.

YAP-ı yaradanlar özlərinin üçüncü prinsipi kimi "əsas mövqelər üzrə razılıq əldə olunan bütün ictimai təşkilatlarla və partiyalarla fəal əməkdaşlıq etməkdən, partiyalararası bloklar yaratmaq və bütün səviyyələrdə ümumi mənafeləri razılaşdırmaqdan, başqa əqidədə olanlarla vicdanlı və açıq dialoqa hazır olmağı", dördüncü prinsip kimi isə o dövr üçün çox qəribə səslənən qanunçuluğu elan etdi.

O dövrde siyasi dairələr tərəfindən Heydər Əliyevin siyasi Proqramı adlandırılan YAP-ın Proqramında iqtisadi və sosial siyasətin əsas istiqamətləri də özünə geniş yer tapdı. Ancaq YAP-ın Proqramı ölkəmizdə fəaliyyət göstərən siyasi partiyalardan fərqli olaraq müccrəd və nəzəri müddəalardan azad idi. Proqramın lakonik və aydın şəkildə yazılan iqtisadi bölməsində deyilirdi: "Azərbaycan iqtisadiyyatının vəziyyəti barədə statistik məlumatlar insanı dəhşətə gətirir. Respublika tükənməz sərvətlərə: zəngin sənaye, kənd təsərrüfatı və intellektual potensiala, əsaslı istehsal fondlarına, istənilən qədər işçi qüvvəsinə malikdir. Bütün bunlardan Azərbaycanın müstəqilliyini möhkəmləndirmək və əhalinin həyata səviyyəsini yaxşılaşdırmaq üçün səmərəli istifadə olunmalıdır".

Yeni Azərbaycan Partiyasının I və II qurultaylarında qəbul edilən sənədlərdə demokratik prinsiplər çərçivəsində iqtidar-müxalifət münasibətlərini formalaşdırmaq məsələsi özünün hərtərəfli əksini tapdı. Dövlət başçısı Heydər Əliyev partiyanın birinci qurultayında çıxışında demokratik hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyətinin formalaşmasının birdən-birə deyil, təcridən mümkün olduğunu göstərdi. O, Azərbaycanda açıq cəmiyyətin formalaşmasının və demokratik normalara əsaslanan siyasi münasibətlərin inkişafının keçdiyi yolu qiymətləndirdi: "1995-ci ildə ilk Konstitusiyamızın qəbul edilməsi, ilk dəfə demokratik şəraitdə ali qanunvericilik orqanının seçilməsi Azərbaycanın gələcək həyatı üçün ən böyük əsaslardan oldu.

Ondan sonrakı dövr Azərbaycanda qanunçuluğun, demokratiyanın, iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi və bunların hamısının nə-

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "Vətəndaş cəmiyyəti, hüquqi dövlət quruculuğu" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

ticəsində Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyətin ilibə sabitləşməsi dövrüdür. Bunlar bugünkü reallıqlardır.

Demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu və bu prosesin ardıcıl surətdə həyata keçirilməsi, insanlara sərbəstlik verilməsi bunların hamısı böyük, kompleksməsələlərdir. Bunları bu qısa müddətdə həyata keçirmək, inanın, asan iş deyildir".

Heydər Əliyev YAP-ın II qurultayında çıxış edərək siyasi hakimiyyətin daim demokratiyaya sadıq qalacağını və onun inkişafını təmin edəcəyini bir daha bəyan etdi. O, ötən illər ərzində Azərbaycanda demokratiyanın dönmədən inkişaf etdiyini bildirdi: "Biz bu gün qürur hissi ilə deyə bilərik ki, Azərbaycanda yeni bir sistem yaranıb. Dünya standartlarına yaxınlaşan, dünya standartlarına çatmağa çalışan hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət yaranıb. Bu təkə bir çərçivədə olan məfhum deyildir. Bu, bütün sahələrdə özünü göstərir. Bizim Konstitusiyamız, qəbul etdiyimiz qanunlar, onların icrası, cəmiyyətdə bütün sahələrdə verilən azadlıq, sərbəstlik- bunların hamısı bizim dövlətçilik anlayışımızın tərkib hissələridir.

Mən dedim ki, bir çox sahələrdə, yeni bütün sahələrdə islahatlar apardıq və bunlar öz nəticəsini verir. Bu, onu göstərir ki, Azərbaycan müstəqilliyini elan edəndən sonra bəyan etdiyi demokratiya, bazar iqtisadiyyatı, sərbəst iqtisadiyyat, dünya birliyinə, dünya iqtisadiyatına inteqrasiya prinsiplərinə biz həm başlamışıq, həm də böyük nailiyyətlər əldə etmişik və elə yola çıxmışıq ki, artıq bundan sonra daha da sürətlə irəliləyəcəyik".

Heydər Əliyev fikrini davam etdirərək deyirdi: "Azərbaycanda biz hakimiyyətə gələndən insan-

lar üçün tam azadlıq, sərbəstlik, o cümlədən, söz azadlığı, mətbuat azadlığı Konstitusiyaya ilə təmin olunub. Biz də bunu əməli surətdə yerinə yetiririk. Azərbaycan cəmiyyətində müxtəlif qüvvələr vardır. Bizim partiya, bizim iqtidara müxalifətdə olan partiyalar, yaxud qüvvələr vardır. Buna da təəccüb etmək lazım deyildir. Demokratik dövlətdə hamı bir cür ola bilməz. Hamı eyni fikirdə ola bilməz. Demokratiyanın əsas prinsiplərindən biri budur ki, siyasi plüralizm hökm sürsün. Biz də bunu edirik və etməyə çalışırıq.

Ona görə də Azərbaycanda bizim partiya, bugünkü iqtidara müxalifətdə mövcudluğu, heç kəsi narahat etməməlidir. Bu, tamamilə təbii haldır. Əgər müxalifət olmasa, demokratiya olmaz".

Göründüyü kimi, cəmiyyətdə siyasi müxalifətin normal fəaliyyət göstərməsinə şərait yaratmaq iqtidarın apardığı siyasətin əsas istiqamətlərindən birini təşkil edir. Siyasi hakimiyyət tərəfindən bu məsələyə yanaşma tərzi özünün demokratikliyi, ardıcılığı və hüquqi normalara əsaslanması ilə xarakterizə olunur.

Həm dünyanın inkişaf etmiş dövlətlərinin rəsmi nümayəndələri, həm də sağlam mövqe tutan müxalifət dairələri iqtidarın bu məsələ ilə bağlı tutduğu mövqeyini təqdir edirlər. Müxalifətin konstitusional hüquq və azadlıqlardan maneəsiz şəkildə istifadə etməsinə şərait yaradılması ölkəmizdə demokratiyanın inkişafının nəticəsidir. Təəssüf ki, ənənəvi olaraq müxalifət onun normal fəaliyyəti üçün ölkədə yaradılmış demokratik şəraitdən sui-istifadə yolunu tutmaqla, sivil siyasi mübarizə aparmaq qabiliyyətinə malik olmadığını nümayiş etdirir.

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru